

Kiállítás az Izraeli Kulturális Intézetben
Budapesttől Tel-Avivig
Irsai István, modernista designer élete és munkássága

Irsai István egyike volt a magyar és az izraeli tervezőgrafika legnagyobb mestereinek, a harmincas években készült litografált plakátjai ma több ezer dollárt érnek. A magyar plakát legkiemelkedőbb időszakában, az érett modernizmus korában alkotott, Izraelben pedig a formálódó új állam számára készített meghatározó plakátokat. Irsai életművét a vészkorszak választja ketté, két országban kétszer kellett felépítenie karrierjét. A kétlakiság talán az oka annak, hogy munkássága ma kevésbé ismert, semmiképp sem annyira, amennyire megérdemelné.

Ugyanis Irsai nem csak egy volt a jó plakátosok közül. Univerzális modern szemlélete a tervezés minden területén megjelent. Sok elgondolása volt újtó, korát megelőző. Ilyen például, hogy a plakátok környezetére figyelve, egész plakátfalakat tervezett meg. A kisujjában volt, ezért kísérletezett a nyomdászati technikákkal, először a világon óriásplakátokat nyomtatott. Korát megelőző az a szemlélete, hogy a cégek számára koherens vizuális megjelenést, arculatot teremt plakátokon és nyomtatványokon (pl. Lampart).

Életműve nem korlátozódik a grafikára: építész, belsőépítész, fotós, zenész, festő, szobrász, tanár és teoretikus is.

Képzeljük el a korszakot, amikor kézzel, körzővel-vonalzóval szerkesztve kellett megfesteni egy plakáttervet, beleértve a betűket. A tipográfia különösen fontos Irsai művészetében. Első Erec-Izraelben töltött korszaka (1926-1930) idején tervezte meg a Haimot, az első modern, blokkyszerű héber betűtípust. Haim Nachman Bialik költő-íróról nevezte el, aki támogatta abban, hogy ellenálljon az ötletet nem kedvelő hagyományos vallásos csoportoknak. A betűtípust máig használják, főleg újságok fejlécein.

Irsai Erec-Izraelben a zsidó művészvilág aktív tagja, a Hakumkum színház mobil díszleteit készíti, házakat tervez Bauhaus stílusban, kis reklámokat rajzol. Visszatérve a magyar reklámgrafika élvonalába kerül. A korábban megjelent, Bauhaus-ból kiinduló modernista plakátstílus egyik legeredetibb alkotójává válik. A legnagyobb cégeknek tervez reklámokat, köztük a Nor-Coc és a Lampart gyár lesz állandó munkaadója.

Plakátjai a modernista stílust követik: tiszta, geometrikus formák, pontos, egyvonalas rajzok, tiszta színek, modern blokk-betűk, dinamikus egyensúly. Ez a világ nem steril: sok műve humoros, játékos és bájos. Figuráit megőrzi a közönség emlékezete: a pettyes kendős „Marit” a Lampart plakátról, a Modianót szívó parasztféjet, a svájci sapkás Nor-Coc lányt. Sikerét jelzi, hogy magyar és külföldi reklámművészeti lapok közlik műveit, bemutatják munkásságát.

1944-ben, amikor az Irsai család budapesti lakása a zsidó gettó részévé válik, egy bátor döntéssel csatlakozik a Kasztner-féle mentő vonathoz. Elkezdődik egy 14 hónapos út a háborús Európán át: a Columbus-tábor, hat hónap Bergen-Belsenben, több menekülttábor Svájcban és Olaszországban, hosszú vonat utakkal közöttük, míg végül eljutnak Palesztinába. Irsai képeslapsorozatot tervez a koncentrációs táborról, amellyel fel akarja hívni a figyelmet az itt látott borzalmakra. Dekoratív képeket alkot, melyeken mégis megjelenik a tábor nyomasztó valósága: a művészi forma és a szörnyű tartalom szándékosan ellentétbe kerül. A tábor reménytelenségével szemben alkotja meg a Zsidó Pantheon koncepcióját, amelyet az egyelőre nem létező Izrael államba képzel el - egy parkot a zsidó nép vezetőinek emlékműveivel. A vezetőket kezdőbetűjük szerint a héber abc egy-egy betűjéhez kapcsolja. Így a kultúra legfőbb hordozója, az írott nyelv válik a tervezett emlékmű magjává.

1945 után Izraelben kezd új életet. Sok remek plakátot készít propaganda- és reklámcélokra. Elkezd ragyogóbb színekkel dolgozni, és kifejező állami jelképeket, felhívó jeleket használ. Visszatérnek ismerős figurái: kerekded arcú gyerekek, sziluettben mutatott profilok, egy vonallal pontosan rajzolt alakok.

Plakátjain az alakuló új állam problémái jelennek meg: kibucok és falvak építése, a szociális intézmények megszervezése. Tömör, erőteljes, hatásos politikai hirdetéseket tervez, amelyek meghatározóvá válnak az alakuló, modern állam önképében.

De ebben a küzdelmes korszakban is jelen van humora: életvidám hirdetéseket készít a tel-avivi állatkert számára.

Élete utolsó korszakában a grafikától a festés és a szobrászat felé fordul. A mozgás és vitalitás, amit grafikusként tanulmányozott, most kimozdítja a kép síkjából figuráit, akik fém szoborként kezdenek új életet.

Irsai István gazdag életművéből ezúttal csak igen szűk válogatást adhattunk. Reméljük, hogy az általa tervezett sok-sok magyar és izraeli plakát és egyéb munka egyszer majd együtt lesz látható, hogy az életmű teljességét megismerhessük.

A kiállítás helyszíne: Izraeli Kulturális Intézet (1060 Budapest, Paulay Ede utca 1.)

A kiállítás 2014. április 23. és június 30. között tart nyitva.